

Jane Austen, onder vier ogen

MELD JE AAN VOOR ONZE NIEUWSBRIEF

Zo blijf je op de hoogte van de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* en ontvang je leuke extra's, zoals prijsvragen, exclusieve aanbiedingen en leesfragmenten. Ook word je geïnformeerd over onze lezingen, signeersessies en over andere interessante bijeenkomsten die wij geregeld organiseren.

Aanmelden kan via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief

Anke Werker

Jane Austen,
onder vier ogen

Ambo|Anthos
Amsterdam

In de tekst zijn door de auteur vertaalde fragmenten opgenomen uit de volgende romans van Jane Austen: *Sense and Sensibility* (p. 65, 118, 162 en 322), *Pride and Prejudice* (p. 109), *Emma* (p. 37) en *Persuasion* (p. 80 en 228).

ISBN 978 90 263 3622 5

© 2016 Anke Werker

Omslagontwerp Studio Jan de Boer

Omslagbeeld © Woman Reading in an Interior, Carl Holsoe (1863-1935) / Private Collection / Photo © Connaught Brown, Londen / Bridgeman Images

Foto auteur © Saskia Aukema

Kaart © Michel van Elk, A-Select 2016

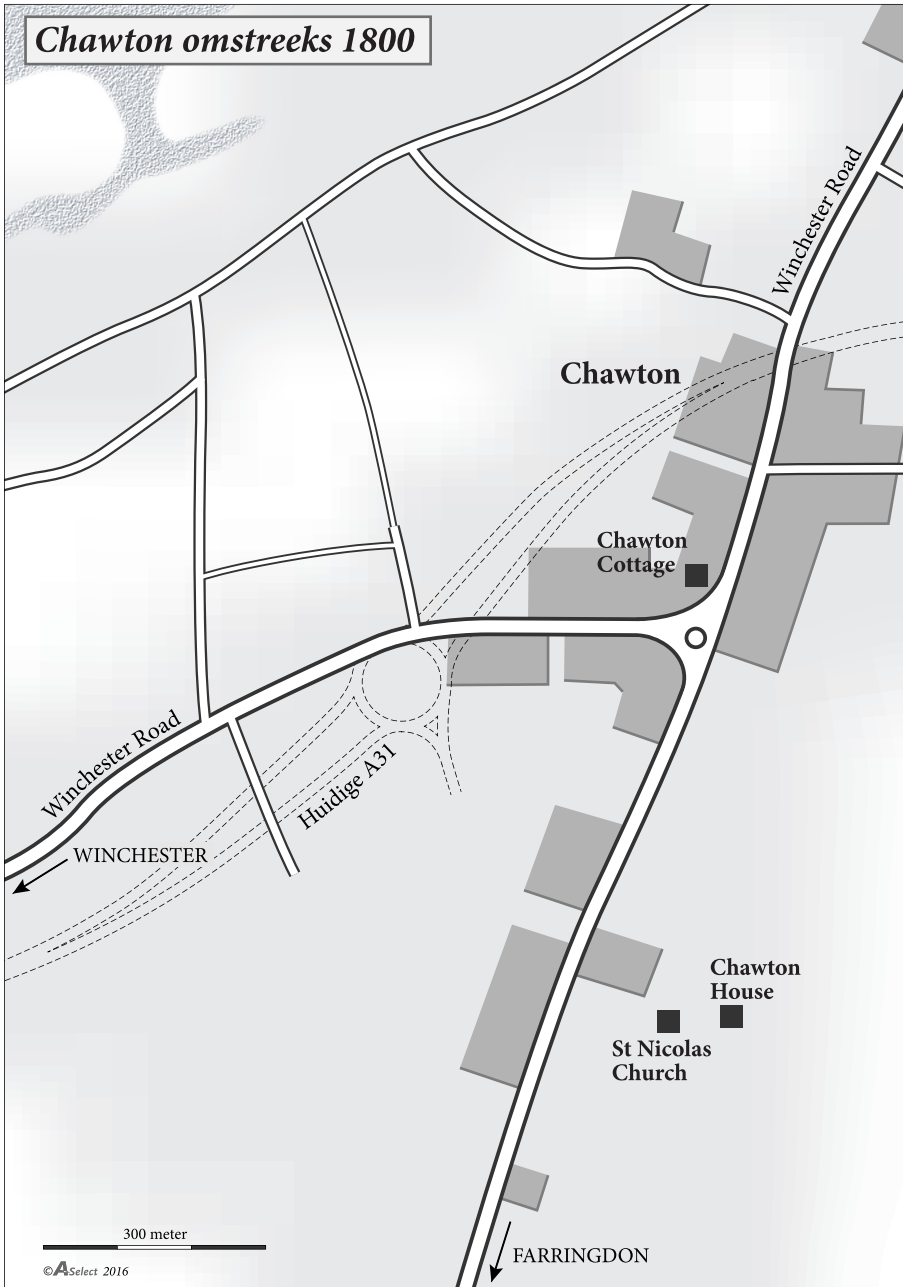
Verspreiding voor België:
Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor Afra en Rifka

Inhoud

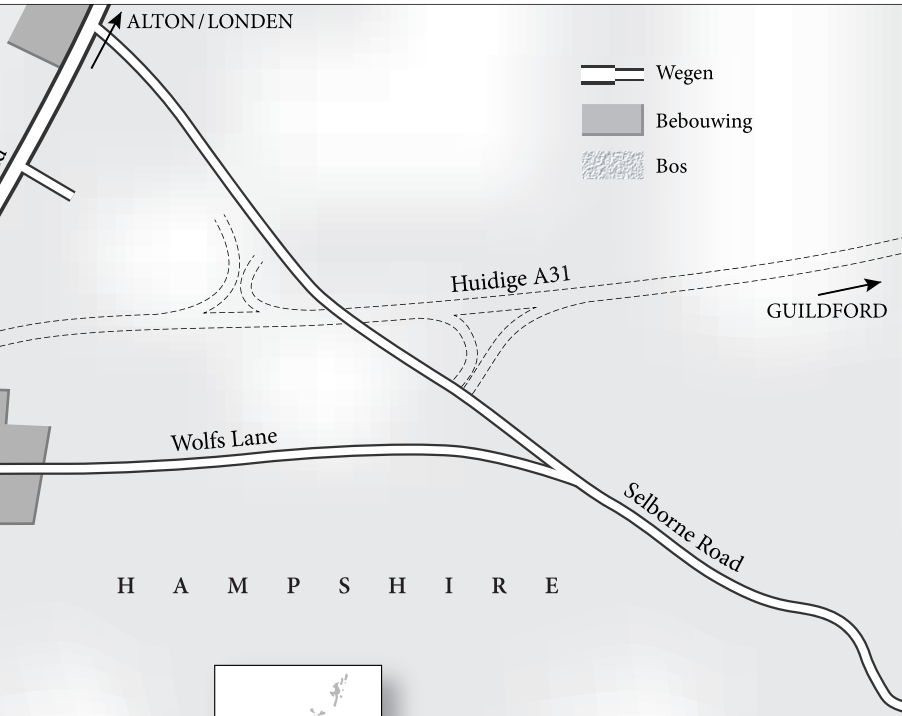
Kaart van Hampshire	8
Jane Austen 1775-1817	11
Engeland 1760-1820	12
Waarschuwing	15
Caroline - maart 1845	17
Jane & Cassandra	23
Caroline - mei 1845	325
Nawoord	335
Over de Austens	341
Stamboom	346
Literatuur	349

Chawton omstreeks 1800

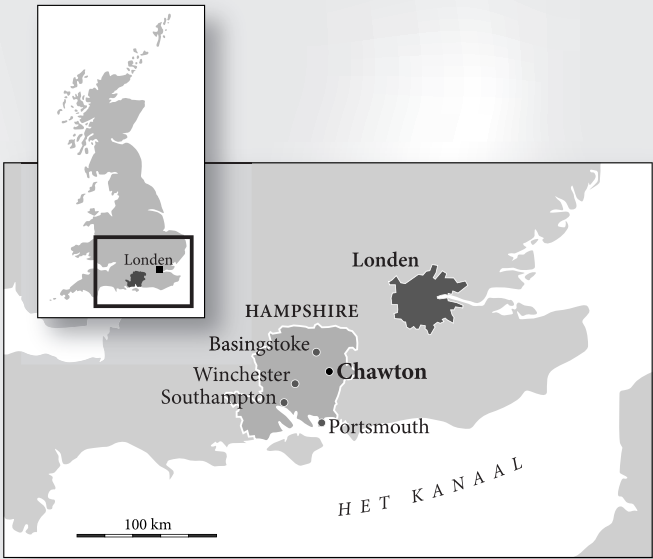

300 meter

©ASelect 2016

H A M P S H I R E

Jane Austen 1775-1817

- 1775 Geboorte Jane Austen, 16 december, Steventon
- 1783 Jane's broer Edward wordt geadopteerd door Thomas Knight en zijn vrouw Catherine
- 1783-1787 Schooltijd in Oxford, Southampton en Reading samen met haar zus Cassandra
- 1790 Schrijft verhaal *Love and Freindship**
- 1791 Schrijft *History of England*
- 1794 Edward Austen erft het landgoed Godmersham en verschillende andere landgoederen na de dood van Thomas Knight
- 1795 Romance tussen Jane en Tom Lefroy
- 1796-1798 Schrijft *Elinor and Marianne, First Impressions* en *Susan*
- 1801 Verhuist met haar ouders en Cassandra naar Bath
In de zomer beleeft Jane een romance met een onbekende man aan zee in Devon. De onbekende man overlijdt onverwacht in het najaar
- 1802 Huwelijksaanzoek van Harris Bigg-Wither, waar ze na aarzeling niet op ingaat
- 1803 Roman *Susan* wordt aangekocht door uitgeverij Crosby & Co.
- 1805 Overlijden van haar vader in januari
Vriendin Martha Lloyd trekt in bij de Austens, na het overlijden van Martha's moeder in april
- 1806 Verhuist met haar moeder, Cassandra en Martha naar Southampton, waar ze intrekken bij haar broer Frank
- 1809 Verhuist met haar moeder, Cassandra en Martha naar Chawton
- 1811 Publicatie *Sense and Sensibility* (voorheen *Elinor and Marianne*)

* De jeugdige Jane schreef *Freindship* waar ze *Friendship* bedoelde.

- 1813 Publicatie *Pride and Prejudice* (voorheen *First Impressions*)
- 1814 Publicatie *Mansfield Park* (nieuw werk, geschreven in Chawton)
- 1816 Publicatie *Emma* (nieuw werk, geschreven in Chawton)
- 1816 Wordt ziek en sukkelst met haar gezondheid
- 1817 Verblijft in Winchester om in de buurt van medisch specialist te zijn
- Overlijdt op 18 juli en wordt begraven in de kathedraal van Winchester
- 1818 Publicatie van *Persuasion* (nieuw werk, geschreven in Chawton) en *Northanger Abbey* (voorheen *Susan*)

Engeland 1760-1820

- 1760 Koning George III op de troon in Groot-Brittannië
- 1768-1771 Eerste ontdekkingsreis James Cook
- 1772-1775 Tweede ontdekkingsreis James Cook
- 1775-1783 Amerikaanse Onafhankelijkheidsoorlog
- 1776-1779 Derde ontdekkingsreis James Cook
- 1789 Franse Revolutie
- 1799 Napoleon aan de macht in Frankrijk
- 1803-1815 Engeland in oorlog met Frankrijk; de Slag bij Trafalgar (1805)
- 1807 Afschaffing slavenhandel in het Britse koninkrijk
- 1811-1820 Periode die in Engeland bekendstaat als *Regency*. Vanwege ziekte wordt koning George III vervangen door zijn zoon, prince-regent George IV
- 1815 Slag bij Waterloo, waarbij Napoleon wordt verslagen. Hij wordt verbannen naar St Helena
- 1820 Overlijden van koning George III. Hij wordt opgevolgd door zijn zoon, koning George IV

*I cannot write any more now, but I have written enough to
make you very happy.*

Jane Austen, 28 december 1798

Waarschuwing

Dit is een dagboek, laat daar geen twijfel over bestaan. Het is persoonlijk en vertrouwelijk. Wat ik hierin schrijf, is niet bedoeld voor publicatie. Ik wil niet dat het ooit in handen valt van derden.

Ik doe geen dingen die er iets toe doen. Ik sta niet midden in het leven. Ik ben een toeschouwer. Ik leef een leven in de marge. Lange tijd heb ik een dagboek afgedaan als frivole nonsens. Wat valt er te schrijven over mijn dagelijks leven? Nee, laat het resultaat van mijn werk – mijn verhalen – maar alle aandacht krijgen.

Waarom ik dan toch nog een dagboek begonnen ben, op mijn leeftijd? Omdat ik voel dat mijn leven gaat veranderen. Er is sprake van een keerpunt. Later zal ik terugkijken en weten dat dit het echte begin was van mijn schrijverschap. Ik vermoed dat ik, als ik oud ben, een document zal willen hebben van deze periode. Met dit dagboek neem ik het zekere voor het onzekere.

Maar mocht iemand dit onverhoopt lezen – Ik moet het hier doen, me richten tot de ongewenste lezer die dit in handen heeft gekregen: beste lezer, weet dat het nooit mijn bedoeling is geweest u te laten delen in wat ik hier geschreven heb. Ik wil u een gunst vra-

gen. Het feit dat u dit leest, bewijst dat het mijzelf voor mijn dood niet gelukt is om dit boekje te laten verdwijnen. Doe me een plezier en vernietig het zonder verder te lezen. Vertrouw me, het is niet voor u bedoeld.

Jane Austen, Chawton 6 september 1809

Caroline – maart 1845

Een windvlaag doet haar opkijken. De takken van de hoge bomen langs de doorgaande weg ruisen. Ergens in het struikgewas fluit een merel. Het is een kille, grijze dag.

Ze trekt haar omslagdoek strakker om zich heen en kijkt van onder de rand van haar hoed de kring rond. Ze vormen een klein groepje rond de kist. Tegenover haar, aan de andere kant van het graf, staan oom Charles en oom Henry. Ze zien er broos en breekbaar uit. In korte tijd zijn ze oud geworden. Naast zich weet ze haar broer, James Edward. Hun neef Charles Knight, predikant van de kerkgemeenschap van Chawton, leidt de dienst.

‘Van ons is heengegaan Cassandra Elizabeth Austen.’

Charles heeft een warme stem, die ver draagt.

‘Dochter van George en Cassandra Austen, zus van James, George, Edward, Henry, Francis, Charles en wijlen Jane. Cassandra leidde een dienstbaar leven en was een trouwe steun en toeverlaat voor al haar familieleden. Haar verscheiden stemt ons droef, doch het troost ons te weten dat zij...’

Caroline voelt een traan over haar wang rollen. Hij trekt een

spoor van haar kaak naar haar hals en wordt opgevangen in de kraag van haar mantel. Ze hoopt dat de anderen niet zien dat ze huilt. Ze heeft moeten strijden voor haar aanwezigheid hier. Een begrafenis is niets voor vrouwen. Ze zouden te kwetsbaar en te gevoelig zijn voor het definitieve afscheid. Haar ooms en James Edward hebben haar niet verboden mee te gaan, maar ze hebben het haar wel ten zeerste ontraden.

Ze slikt en concentreert zich weer op het gebed. Na het ‘amen’ nemen ze om de beurt afscheid. Ze zorgt ervoor dat zij de laatste is in de rij. Haar blik dwaalt af naar de haag bij het hek dat de grens vormt tussen het kerkhof en de velden erachter. Er staan een paar boshyacinten. De frisblauwe klokjes steken af tegen het groen.

De anderen lopen naar de uitgang. Ze kijkt naar de kist in het donkere gat en voelt opnieuw de tranen opkomen. Niet huilen. Niet de aandacht trekken en dan meewarige blikken krijgen. Ze tilt haar rokken een stukje op en stapt voorzichtig door het hoge gras naar de hyacintjes. Snel plukt ze er een. Terug bij het graf bukt ze zich en werpt de bloem op de kist. Het is te vroeg in het jaar voor meer bloemen, maar ze kan haar tante tenminste iets meegeven. Over een paar weken zal ze de door haar zo geliefde vergeet-mij-nietjes planten.

Ze komt overeind. Links van het verse graf staat de grafsteen van haar grootmoeder. Het is een massieve steen. Imposant van afmeting, met een sober opschrift. Vermoedelijk zal tante Cassandra een identieke steen krijgen. Haar grootmoeder werd 87, haar tante 72. Jammer dat niet alle vrouwen in de familie zo oud zijn geworden als zij twee. Wat had haar tante Jane niet allemaal kunnen bereiken als ze nu nog geleefd zou hebben?

‘Ga je mee, Caroline?’

Ze schrikt op. Zonder dat ze het hoorde is James Edward teruggekomen.

‘Waar was je met je gedachten?’ vraagt hij.

‘Ik... ik dacht aan onze tantes.’

‘Gaat het wel? Heb je gehuild?’ Hij kijkt haar onderzoekend aan. ‘Ik blijf erbij dat het geen goed idee was om mee te gaan.’

‘Het gaat prima, dank je,’ zegt ze. ‘Mijn ogen zijn waterig door de wind. Nadat mama was overleden vond ik het naar dat ik haar laatste afscheid niet had meegemaakt. Ik ben blij dat ik er nu bij ben. Ik weet dat jij er anders over denkt, maar wij vrouwen zijn heus niet van die tere zieltjes.’

‘Laten we het daar niet meer over hebben,’ zegt James Edward berustend. ‘Kom je? We lopen terug naar het huis van tante Cassandra om thee te drinken en nog wat zaken te bespreken. Ik zal je daarna thuisbrengen.’

Nog eenmaal kijkt ze naar de kist. James Edward biedt haar zijn arm aan. Zwijgend lopen ze de oprijlaan af. Aan het eind slaan ze rechtsaf.

Caroline doorbreekt de stilte.

‘Wat gaat er met het huis gebeuren nu tante Cass er niet meer is?’

‘Oom Edward zal het verhuren, vermoed ik,’ zegt James Edward. ‘Het huis hoort bij zijn landgoed hier in Chawton.’

‘Ik kan me niet anders herinneren dan dat de Austen-vrouwen er woonden. Ik weet nog dat grootmoeder’s zomers in de tuin werkte. We mochten haar helpen met aardbeien en bessen plukken.’

James Edward glimlacht bij de herinnering.

‘Mama vond het vreselijk als grootmoeder ons mee de tuin in nam,’ zegt hij. ‘“Mijn kinderen zijn geen landarbeiders!” riep ze dan.’

‘Als kind vond ik het heerlijk om hier te komen. Ik mocht veel meer dan thuis, van mama. En tante Jane verzon telkens weer andere spelletjes en verhaaltjes.’

‘Na haar dood was het niet meer hetzelfde,’ zegt James Edward. ‘Er hing zoveel verdriet tussen de muren dat ik er een tijdlang liever niet meer heen ging.’

Hij houdt het tuinhek open en laat haar voorgaan.

Ze blijft staan en kijkt hem aan.

‘Wat weet jij nog van haar?’ vraagt ze.

‘Van alles. Ik was al elftoen ze hier kwamen. Ik weet nog hoe ze altijd zat te schrijven en hoe ze ons verhalen vertelde. Ze droeg van die

oude jurken met inktvlekken op de mouwen. En ook haar handen zaten meestal onder de inkt. Als ze werkte was ze afwezig. Maar voor ons maakte ze altijd tijd vrij. En toen ik iets ouder was, schreef ze me fantastische brieven. Van alle tantes was tante Jane zonder twijfel mijn favoriet. Toen ze ziek werd, ging ze samen met tante Cassandra naar Winchester, in de hoop dat de arts daar haar zou kunnen genezen. Tevergeefs. Ik ben bij haar begrafenis geweest.’

‘Echt? Dat wist ik niet.’

‘Ik was er als enige van de neven en nichten. Ik herinner me vooral het verdriet van tante Cassandra. Zij was niet bij de uitvaart zelf, maar ik zag haar ervoor, oferna – dat weet ik niet meer. Juist omdat ze altijd zo kalm en ingetogen was, vond ik haar ontredde hartverscheurend. Ik –’

‘Daar zijn jullie!’ horen ze oom Henry roepen. ‘Kom binnen. Hier is het warm. Emily heeft het vuur aangehouden. En er is thee.’

Na de thee staat ze van tafel op en loopt naar de salon. De mannen praten over de mogelijkheden die oom Edward met het huis heeft. Ze merken niet dat ze de kamerverlaat. Zakelijke dingen interesseren haar niet. Behoedzaam trekt ze de deur achter zich dicht.

Ze wil er nog niet aan denken dat hier over een tijdje andere mensen zullen wonen. Chawton Cottage is het domein van haar tante. Van haar beide tantes en haar grootmoeder. Het omvat al hun herinneringen. Van buiten is het weinig aantrekkelijk. Het is groot en hoekig en de ligging is niet ideaal, zo dicht aan de doorgaande weg. Maar dat vergeet je zodra je over de drempel stapt. De ruimtes zijn knus. De meeste muren zijn voorzien van eenvoudig behang met een fijn motiefje en de meubels zijn sober. Het gaat om de finesses: de kussens met patchwork-overtrek, de schilderijen aan de muur, de gehaakte kleedjes, de vaasjes met bloemen, de lapjesdeken die nonchalant over de sofa hangt, de stapels boeken in de vensterbank. Dit huis geeft haar het gevoel welkom te zijn. Zelfs nu nog, nu haar tante er niet langer is.

In deze kamer zat ze nog niet eens zo lang geleden samen met haar, terwijl ze tante Cass’ pogingen bekeken om het portret te